

Prof. Dr. İlhan Helvacı

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Miras Hukuku - (17.10.2017) - 3. Hafta - 2. Ders

Evet, kaldığımız yerden devam edeceğiz.

Hatırlayacağınız üzere, şekli anlamda ölüme bağlı tasarrufları konuşuyoruz. Bir diğer söyleyişle, ölüme bağlı tasarrufların hangi biçimde yapılabileceğini konuşuyoruz. Ya vasiyetname şeklinde yapılabilirler ya da miras sözleşmesi şeklinde yapılabilirler.

Şimdi vasiyetname yapma ehliyetini konuşmaya başladık. Kişi vasiyetname yapma ehliyetine nasıl sahip olabiliyor? 1) Ayırt etme gücüne sahip olmalı. 2) On beş yaşını tamamlamış olmalı.

Vasiyetçi Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmalıdır

Ayırt etme gücüne sahip olmanın anlamı üzerine epey konuşmuştum. Sadece ve sadece bir hususa işaret edeyim.

Bizim hukuk sistemimizde prensip itibarıyla ayırt etme gücünden yoksun bir kişinin yaptığı hukuki işlem kesin hükümsüzlükle sakattır. Bu kesin hükümsüzlükle sakatlık, kendiliğinden ortaya çıkar. Bu kesin hükümsüzlüğün ortaya çıkması için bir dava açılmasına gerek yoktur, hâkim, bir dosyada kesin hükümsüzlük sebebini re'sen, görevinden ötürü dikkate almak zorundadır ve kesin hükümsüzlük zamanın geçmesiyle düzelmez.

Peki, biraz önce anlattığımız, Aile Hukuku derslerinden hatırladığımız, evlenmede mutlak butlan acaba bize neyi getiriyordu? Diyordu ki kanun koyucu mutlak butlanla sakat olan bir evlenme bir mahkeme kararıyla iptal edilinceye kadar, bu konudaki iptal kararı kesinleşinceye kadar geçerlidir diyordu.

Mahkemece İptal Edilebilir Olma

Peki, ölüme bağlı tasarruflarda acaba kanun koyucunun eğilimi ne yönde? Örneğin, kişi vasiyetnameyi yaptığı sırada ayırt etme gücünden yoksundur. Acaba kanun bu kişinin vasiyetnamesi kendiliğinden

kesin hükümsüzlükle sakattır mı diyor yoksa bunlar iptal edilebilir mi diyor?

Kanun, ölüme bağlı tasarrufta bulunan kişi tam ehliysiz ise bu ölüme bağlı tasarruf ancak ve ancak bir mahkeme kararıyla iptal edilebilir, diyor. Bir mahkeme kararı olmadığı müddetçe söz konusu ölüme bağlı tasarruf geçerli kalmaya devam ediyor. Kanun koyucu, vasiyetnamenin kendiliğinden geçersiz olacağını kabul etmemiştir, bir kendiliğinden kesin hükümsüzlük hali öngörmemiştir.

Vasiyetname Yapan Kişi 15 Yaşını Tamamlamış Olmalıdır

Kişi, ancak on beş yaşını tamamladıysa vasiyetname yapabiliyor (TMK m. 502).

Vasiyetname yapma hakkı da şahsa mutlak sıkı surette bağlı haklardan bir tanesidir. Yani bu hakkın bünyesinde temsil yasağı vardır. Dolayısıyla, bir temsilci eliyle, bir kanuni temsilci eliyle vasiyetname yapılması mümkün değildir. Aynı evlenmede olduğu gibi, değil mi? Temsil yasağımız vardı. Bu anlamda şahsa mutlak sıkı surette bağlı bir hakla karşı karşıyız.

Peki, kanun koyucu acaba böyle vasiyetnameyi yapması noktasında on beş yaşını tamamlanmasını neden yeterli kabul etmiş acaba? Vasiyetnameden acaba yapıldıktan sonra dönülebiliyor mu? Evet, kişi vasiyetnameyi yaptıktan sonra, bu vasiyetnamesinden ölünceye kadar her zaman rücu edebilir, dönebilir. Çünkü vasiyetname nasıl bir hukuki işlemdir? Tek taraflı bir hukuki işlemdir. Yöneltilmesi gerekli bir irade beyanını gerektirmez. Dolayısıyla, kanun koyucu ayırt etme gücüne sahip ve on beş yaşını tamamlamış bir kişinin vasiyetname yapmasını onun için zararlı görmemiştir.

Miras Sözleşmeleri İçin Aranan Ehliyet

Acaba miras sözleşmesinde durum nedir? Miras sözleşmesinde adı üzerinde bir sözleşme ile karşı karşıyayız. Yani, öyle serbestçe rücu edebileceğiniz, serbestçe dönebileceğiniz, serbestçe sonlandırabileceğiniz bir hukuki ilişkiyle karşı karşıya değiliz. Vasiyetnameden farklı bir durumdayız. Ancak ve ancak kanunda belirlenen sebeplerle miras sözleşmesini sonlandırmak mümkündür. O yüzden kanun koyucu bu kez ehliyet kurallarını daraltıyor ve bize “Miras sözleşmesinde” kenar başlığını taşıyan 503. maddesinde diyor ki:

“Miras sözleşmesi yapabilmek için, ayırt etme gücüne sahip ve ergin olmak, kısıtlı bulunmamak gerekir.”

Kanun koyucu birinci sınıftan beri bildiğimiz, tam ehliyetli olmanın şartlarını getirdi. Ve dedi ki, bir kişi miras sözleşmesi yaparak ölüme bağlı tasarrufta bulunmak istiyorsa tam ehliyetli olmalıdır, dedi.

Vasiyetnamelerde acaba bir kişi ayırt etme gücüne sahipse fakat kısıtlıysa acaba vasiyetname yapabilir mi? Bir engel var mı? Bir engel yok. Kişi ayırt etme gücüne sahipse, on beş yaşını tamamladıysa kısıtlı olsa bile vasiyetname yapabiliyor. Ama kişi ayırt etme gücüne sahipse, erginse ve fakat kısıtlıysa miras sözleşmesi yaparak ölüme bağlı tasarrufta bulunamıyor. Çünkü Medeni Kanunumuz, ben kişinin tam ehliyetli olmasını arıyorum, diyor.

İptal Edilebilirlik

Yine aynı şekilde, demin vurguladığım hususa değineceğim. Kişi miras sözleşmesi yaparken ölüme bağlı tasarrufta bulunurken ayırt etme gücünden yoksun, yaptığı miras sözleşmesi kendiliğinden hükümsüz mü yoksa iptal edilebilir durumda mı? Biraz önce vasiyetnameler için söylediğim kurallar burada da geçerli çünkü ölüme bağlı tasarruflara ilişkin kuralları anlatmaya çalıştım. Medeni Kanunumuz- eğer ehliyet kurallarına riayet edilmediyse- bize diyor ki 557. maddesinde:

“Aşağıdaki sebeplerle ölüme bağlı bir tasarrufun iptali için dava açılabilir:

...

4. Tasarruf mirasbırakanın, tasarruf ehliyeti bulunmadığı bir sırada yapılmışsa.”

Gördüğünüz üzere hüküm ölüme bağlı tasarruf mirasbırakanın, tasarruf ehliyeti bulunmadığı bir sırada yapılmışsa, bu tasarrufun ancak ve ancak iptal kararıyla kesin hükümsüz hale dönüşebileceğini söylüyor.

Bu noktada bazı hususlara parmak basmam gerekiyor. O da şu: Medeni Kanunumuzun bu ehliyetle ilişkin düzenlemeleri ölüme bağlı tasarrufta bulunan kişi dikkate alınarak kaleme alınmıştır.

Bir miras sözleşmesinde, taraflardan her ikisi de ölüme bağlı tasarrufta bulunuyor olabilir. Fakat hangi ihtimal de var? Sadece ve sadece bir tanesi ölüme bağlı tasarrufta bulunuyor ve diğeri sadece ve sadece bu ölüme bağlı tasarrufu kabul ediyor olabilir veya sağlığında birtakım edimleri yerine getirme yükümlülüğü altına giriyor olabilir. Yani sağlığında yerine getireceği bazı borçlar altına giriyor olabilir.

Dolayısıyla, Medeni Kanunun 503. maddesini ele alırken ölüme bağlı tasarrufta bulunan tarafı dikkate almamız lazım. 503. madde bize diyor ki, ölüme bağlı tasarrufta bulunan tam ehliyetli olmalıdır. Eğer diğeri taraf da ölüme bağlı tasarrufta bulunuyorsa, onun da yine 503. maddeye tabi olması lazım. Ama diğeri taraf, sadece yapılan ölüme bağlı tasarrufu kabul ediyorsa veya sadece sağlığında bir edimi yerine getirmeyi taahhüt ediyor veya bir borç altına giriyorsa, o zaman o, genel ehliyet kurallarına tabi olur.

Ölüme Bağlı Tasarrufta Bulunmayan Tarafın Tabi Olduğu Ehliyet Kuralları

Genel ehliyet kurallarına baktığımızda kişi sadece ve sadece kendi lehine yapılan bir ölüme bağlı tasarrufu kabul ediyorsa ayırt etme gücüne sahip olması gerekli ve yeterlidir.

Acaba kanuni temsilcisinin izni vs. gelecek mi, ne dersiniz? Kişiyi borç altına sokmayan bir hukuki işlemle karşı karşıyaysak kişi ayırt etme gücüne sahipse reşit olmasa bile, yani ergin olmasa sınırlı ehliyet-sizler kategorisine girecek. Sınırlı ehliyetsizler kategorisine girdiğinde de kendisini borç altına sokmayan hukuki işlemleri serbestçe yapabilecek.

Kısıtlamaya İlişkin Özel Düzenleme

Medeni Kanunumuzun 463. maddesi 5. bendinde bize diyor ki:

“Aşağıdaki hallerde vesayet makamının izninden sonra, denetim makamının izni gereklidir: Mirasın kabulü, reddi veya miras sözleşmesi yapılması”

463. maddenin 5. bendindeki hüküm, miras sözleşmesinin karşı tarafında yer alan ve o miras sözleşmesi çerçevesinde bir ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan tarafın statüsünü düzenliyor. Miras sözleşmesinin karşı tarafını oluşturan, miras sözleşmesi çerçevesinde herhangi bir

şekilde ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan, bir sağlar arası hukuki işlem yapan kişinin statüsünü düzenliyor.

Bu çerçevede baktığımızda örneğin, kısıtlı kişi sağlığında bir borç altına giriyorsa, böylesine bir miras sözleşmesinin onun bakımından geçerli olması için vasisinin izni lazım. Ayrıca sulh hukuk mahkemesinin ve asliye hukuk mahkemesinin izni lazım. Yani vesayet makamından ve denetim makamından gerçekten de izin alması lazım, diyoruz.

Ölüme Bağlı Tasarrufta Bulunmayan İçin Temsil Yasağı Yoktur

Kişi tam ehliyetsizse acaba yani miras sözleşmesinin diğer tarafını oluşturan kişi, ölüme bağlı tasarrufta bulunmayan kişi, tam ehliyetsizse acaba onun ad ve hesabına kanuni temsilcisi hukuki işlem yapabilir mi? Temsil yasağı nerede var? Ölüme bağlı tasarrufta var. Bu örnekte diyoruz ki, ölüme bağlı tasarrufta miras sözleşmesinde, burada varlığından söz ettiğimiz kişi bir ölüme bağlı tasarrufta bulunmuyor diyoruz. Dolayısıyla, kendisine yapılan ölüme bağlı tasarrufu sadece ve sadece kabul ediyorsa ölüme bağlı tasarrufta bulunmuyor demektir. O zaman kendisi bakımından da herhangi bir şekilde bir temsil yasağı söz konusu değildir. Onu kanuni temsilcisi temsil edebilir. Hâlbuki ölüme bağlı tasarrufta bulunan taraf için demin de söylemeye çalıştığımız üzere temsil yasağı var.

Mirastan Feragat Sözleşmesi

Medeni Kanunumuzun bir de mirastan feragat sözleşmesi dediğimiz bir miras sözleşmesi tipi var. Bu mirastan feragat sözleşmesinde, mirasçı olacak kişi, daha mirasbırakanın sağlığında onunla bir sözleşme yapmakta ve mirasçı olmayacağını beyan etmekte, mirastan pay almayacağını söylemekte, mirasçı sıfatına sahip olmayacağını söylemekte.

Mirasın reddi mirasbırakanın vefatından sonra gerçekleşiyor. Mirastan feragat ise ancak mirasbırakanın sağlığında yapılabiliyor ve mirasbırakanın sağlığında yapılan bu sözleşme, adı üzerinde bir mirastan feragat sözleşmesi, adı üzerinde bir miras sözleşmesi, doktrindeki adıyla olumsuz miras sözleşmesi çünkü kişinin olası mirasçılık sıfatını sona erdiliyor. Böylesine bir durumda ölüme bağlı tasarrufta bulunan, mirastan feragat eden değil, mirastan feragati kabul eden taraftır.

Hükmü hatırlatarak ilerleyeyim. Medeni Kanunumuzun. 528. maddesi bize diyor ki, kenar başlığı “Mirastan feragat sözleşmesi, II. 1) Kapsamı”:

“Mirasbırakan, bir mirasçı ile karşılıksız veya bir karşılık sağlanarak mirastan feragat sözleşmesi yapabilir.”

Mirasbırakan, yani ölüme bağlı tasarrufta bulunan, bir mirasçısı ile ona bir karşılık ödeyerek veya bir karşılık sağlayarak veya bir karşılık sağlamaksızın onunla bir mirastan feragat sözleşmesi yapabilir, diyor. Tahmin edileceği üzere, mirastan feragat eden kişi mirasbırakanın vefatında herhangi bir şekilde mirasçı sıfatına sahip olmayacak.

Şekli Anlamda Ölüme Bağlı Tasarruflar - Vasiyetnameler

Şekli anlamda ölüme bağlı tasarruflara baktığımızda da neyi konuşmuştuk? Ya vasiyetname ya da miras sözleşmesi söz konusudur. Vasiyetname söz konusu ise hangi tipte vasiyetnameyle karşı karşıya kalabiliyoruz? 1) Resmi vasiyetnameyle, 2) El yazılı vasiyetnameyle, 3) Sözlü vasiyetnameyle, yani şifahi vasiyetnameyle karşı karşıya kalabiliyoruz.

Şifahi vasiyetname, hayatın doğal akışında, olayların birçoğunda son derece nadiren karşımıza çıkıyor. Uygulamada karşımıza çoğunlukla resmi vasiyetname, nadiren de olsa el yazılı vasiyetname çıkabiliyor.

Resmi Vasiyetname

Resmi vasiyetname iki şekilde karşımıza çıkabiliyor. Belki üçüncü (karma) bir şekilden bahsetmek de mümkün ama yine o da son derece nadiren söz konusu olabiliyor.

Genel Olarak

Bir kişi okuma yazma imkânına sahipse serbesttir diyoruz. Kişi 533 ve 534’te düzenlenen “Okunarak ve imzalanarak yapılan vasiyetname” tipini tercih edebilir ya da 535’te düzenlenen “Okunmadan ve imzalanmadan yapılan vasiyetname” tipini tercih edebilir.

Bir kişi okuma yazma bilmiyorsa veya okuma yazma biliyor olmasına rağmen imza atamıyorsa, örneğin o gün itibarıyla elleri alçıda

olduğu için veya bedensel başkaca bir engeli olduğu için imza atamıyorsa, o zaman çaresiz 535. maddedeki “Okunmaksızın ve imzalanmaksızın” yapılan bir vasiyetname tipini tercih etmek zorunda kalacak.

Hayatın doğal akışında, olayların birçoğunda da insanlar kendileri okuyabiliyorlarsa kendileri yazabiliyorlarsa tahmin edileceği üzere, okunarak ve imzalanarak yapılan bir vasiyetnameyi tercih edecekler çünkü diğerinde neyle karşı karşıyayız? Kişinin son arzuları noter tarafından, tanıklar huzurunda kişiye okunacak yüksek sesle. Kişi onları dinleyecek. Ama kişinin son arzularını tanıklar da duyacaklar. Dolayısıyla, kişinin belki de gizli kalmasını istediği son arzularını üçüncü şahıslar da bilecekler. O yüzden bir kişi okuma yazma biliyorsa prensip itibarıyla okuyarak ve imzalayarak yaratılan bir vasiyetnameyi tercih edecektir.

Okunarak ve İmzalanarak Yapılan Resmi Vasiyetname

Resmi vasiyetname, iki tanığın katılmasıyla, resmi memur tarafından düzenlenir. Bir defa bize iki tanık gerekir. Bir de bir resmi memur lazım. Kim bu resmi memur? Medeni Kanun sayıyor ikinci fıkrasında, diyor ki: Resmi memur; sulh hâkimi olabilir, noter olabilir veya kanunla kendisine bu yetki verilmiş diğer bir görevli olabilir, diyor. Kim bu kanunla kendisine bu yetki verilmiş diğer bir görevli? Yabancı ülkelerdeki Türk konsoloslukları bu yetkiye sahiptir. Miras sözleşmesi ve vasiyetname yapmak yetkisine sahiptirler. Bir de noter yetkisine sahip mahkeme başkâtipleri bu yetkiye sahiptir. Ama bu son derece istisnai bir durumdur.

Uygulamada resmi vasiyetnameleri genellikle noterler düzenliyorlar. Yani Medeni Kanunumuzun hükümlerinin yanı sıra bir de Noterlik Kanununun hükümleri söz konusu. Medeni Kanun aslında oldukça ayrıntılı bir şekilde resmi vasiyetnamenin nasıl yapılacağını söylüyor. Ama Noterlik Kanunu da tabi noterin uyması gereken kuralları sevk ediyor.

Peki, acaba prensip itibarıyla biz ne yapacağız? Noterin şekil kurallarına riayet edilmezse vasiyetname geçersiz mi olur? Hayır! Medeni Kanunun şekil kurallarına uyulması gerekli ve yeterlidir. Noterin, Noterlik mevzuatındaki bazı kuralları ihlal etmesi vasiyetnameyi sakatlamayacaktır. Vasiyetname geçerli kalmaya devam edecektir. Noter, o

kurallara uymadığı için, kendisi birtakım idari yaptırımlara maruz kalabilir ama vasiyetname şeklen sakat olmayacaktır.

Çok basit bir örnekle somutlaştıralım: Noterler hukuki işlemlerde mühür kullanıyorlar. Medeni Kanunumuz resmi vasiyetnamede resmi memurun mührüyle ilgili olarak herhangi bir düzenleme getirmemiş. Mührün basılmaması acaba vasiyetnameyi geçersiz kılacak mı? Hayır, o noterin kendisine ilişkin kuralları ihlal etmesi sonucunu doğuruyor. Ama noter prensip itibarıyla Medeni Kanunun şekil kurallarını ihlal etmemelidir.

Vasiyetçinin Son Arzularını Resmi Memura Bildirmesi

Kişi, önce kendi son arzularını bir defa resmi memura bildirecek. Diyecek ki: “Ey noter, ben bir resmi vasiyetname yapmak istiyorum ve bu resmi vasiyetnamede A, B, C düzenlemelerini yapmak istiyorum. Kişi, bunu notere sözlü olarak bildirebilir. Daha önce bir metin kaleme alarak notere onu sunabilir, bunlar benim son arzularımdır, bunları yazılı şekle getirdim, diyebilir. Bunlara hiçbir engel yok. Dolayısıyla, kişi önce son arzularını bildirecek, sözlü ya da yazılı olarak. Kime? Resmi memura ama uygulamada daha çok noterlerle karşı karşıya kaldığımız için notere bildirecek, diyoruz.

Resmi Memurun Vazifesi

Vasiyetçi son arzularını resmi memura bildirdikten sonra, tahmin edileceği üzere, resmi memur bunu artık düzenleme şeklinde bir metin haline getirecek. Yani, kişinin götürdüğü kâğıtlar üzerinden bir işlem yapılamaz. Noter, kendisine bildirilen son arzuları düzenleme şeklinde bir senet haline getirecek.

Medeni Kanun m. 533 diyor ki, “Memurun işlevi” kenar başlığı altında: “Mirasbırakan, arzularını resmi memura bildirir. Bunun üzerine resmi memur, vasiyetnameyi yazar veya yazdırır.” Yani mutlaka ve mutlaka noterin bizatihi yazması gerekmiyor. Ardından gelen hüküm şöyle “... ve okuması için mirasbırakana verir.”

Gerçekten de resmi memur metni mirasbırakana verdiği andan itibaren de mirasbırakan kendisine verilen metni okuyacak. Acaba son arzuları aynı kendisinin istediği gibi bu metne geçmiş mi geçmemiş mi bunu denetleyecek. Eğer metne herhangi bir müdahale yapması gerekiyorsa o müdahaleyi gerçekleştirecek. Ama zaten orada yazılanlar kendi

son arzularıyla bire bir örtüşüyorsa, artık diyecek ki, “Tamam, bu vasiyetname benim son arzularımı içeriyor”. Bunu dediği andan itibaren artık vasiyetnameyi imzalaması gerekir. Tekrar vurgulayacak olursam okunarak ve imzalanarak yapılan vasiyetnameyi konuşuyoruz. Medeni Kanun diyor ki, noter söz konusu metni vasiyetnameyi yapanın önüne koyduğunda vasiyetnameyi yapan bunu okur ve arkasından da bunu imzalar, diyor.

Daha sona resmi memurun ikinci vazifesi geliyor. Resmi memur da vasiyetnameye tarih koyuyor ve arkasından da kendi imzasını atıyor. Memur vasiyetnameyi tarih koyarak imzalar diyen 533. maddenin 3. fıkrasıyla karşı karşıyayız. Dikkatinizi çekiyorum. Mühür olmalı demiyor. Mühür, Noterlik Kanunundan geliyor. Bizim için esas olan, Medeni Kanun hükümlerinin ihlal edilmemesi.

Tanıkların Katılması

Medeni Kanun m.534 diyor ki, vasiyetnameye tarih ve imza konulduktan hemen sonra, mirasbırakan vasiyetnameyi okuduğunu, bunun son arzularını içerdiğini, memurun huzurunda iki tanığa beyan eder. Şimdi biraz önce söylediğim üzere, tanıkların vazifesi geliyor.

“Tanıklar bu beyanın kendi önlerinde yapıldığını ve mirasbırakanı tasarrufa ehil gördüklerini vasiyetnameye yazarak veya yazdırarak altını imzalarlar. Vasiyetname içeriğinin tanıklara bildirilmesi zorunlu değildir.”

Yani akışa tekrar baktığımızda önce vasiyetçi tanıklara diyor ki: “Vasiyetnameyi okudum, bu vasiyetnamenin son arzularıma uygun olduğu kanaatindeyim.”

Ölüme bağlı tasarrufta bulunan bunu tanıklara beyan ettikten sonra, tanıklar da diyorlar ki, evet vasiyetçi bize söz konusu metnin son arzularına uygun olduğunu beyan etti, biz de vasiyetçiyi bu ölüme bağlı tasarrufu yapmaya ehil gördük. Buna tanıklık ediyoruz, diyorlar.

Tanıklar, bu yöndeki beyanlarını vasiyetnameye yazıyor veya yazdırıyorlar. Ardından da tanıklar kendi beyanlarını imzalıyorlar. Resmi vasiyetname bu şekilde tamamlanıyor. Bu sıradaki diğer iş ve işlemler Noterlik Kanunu çerçevesinde, noterin yapacağı birtakım işlemler olarak karşımıza çıkıyor.

Prof. Dr. İlhan Helvacı – Miras Hukuku – (17.10.2017) – 3. Hafta – 2. Ders

Bu dersin hem altyazılı hem altyazısız videolarına
ulaşmak için

Youtube > Prof. Dr. İlhan Helvacı sayfasını
ziyaret edebilirsiniz.

Prof. Dr. İlhan Helvacı